

ТЕМА 12

Економічні фактори ризику в землеробстві: негативний вплив та системи управління

Ринкова волатильність, оптимізація витрат, хеджування та фінансова стійкість агробізнесу

Презентація для навчального курсу «Землеробство»

1. Сутність та актуальність економічних ризиків

- **Виробничо-економічна специфіка:** Землеробство характеризується тривалим виробничим циклом і розривом між витратами та отриманням виручки.
- **Ринкова невизначеність:** Висока залежність агровиробників від світових кон'юнктурних коливань цін на зернові та олійні culture.
- **Капіталоємність виробництва:** Постійне зростання потреби у робочому капіталі через високу вартість пального, добрив, ЗЗР та техніки.
- **Стратегічна мета:** Створення системи фінансового менеджменту для запобігання касовим розривам та банкрутству підприємств.

2. Класифікація економічних факторів ризику

- **Цінові ризики (волатильність):** Різкі падіння закупівельних цін на сільськогосподарську продукцію під час збиральної кампанії.
- **Ризики зростання собівартості:** Здорожчання матеріально-технічних ресурсів (МТР): добрив, пально-мастильних матеріалів, насіння, ЗЗР.
- **Фінансово-кредитні ризики:** Високі відсоткові ставки за кредитами, дефіцит обігових коштів, валютні коливання та касові розриви.
- **Логістичні та збутові ризики:** Блокування експортних шляхів, зростання вартості фрахту, дефіцит елеваторних потужностей та контейнерів.

3. Негативний вплив цінових та інфляційних чинників

- **Явище «ножиць цін»:** Темпи зростання цін на ресурси (техніка, добрива, паливо) випереджають зростання цін на сільгосппродукцію.
- **Піковий сезонний провал цін:** Масовий викид урожаю на ринок восени провокує локальне падіння цін нижче собівартості.
- **Знецінення обігових коштів:** Інфляційні та валютні коливання зменшують купівельну спроможність виручки для закупівлі ресурсів на наступний сезон.
- **Падіння маржинальності:** Скорочення чистого прибутку зменшує можливості для розширеного відтворення та модернізації.

4. Вплив здорожчання ресурсів та логістичних бар'єрів

- **Залежність від імпорту МТР:** Коливання курсів валют безпосередньо здорожують імпортні ЗЗР, насіння та запчастини до техніки.
- **Зростання логістичних витрат:** Збільшення частки транспортної складової у кінцевій ціні зерна до 30–50% при експортних поставках.
- **Дефіцит потужностей зберігання:** Вимога термінового продажу з поля через брак власного елеваторного господарства призводить до втрати вигоди.
- **Ризик втрати якості:** Затримка збуту через логістичні колапси призводить до псування зерна при тривалому зберіганні.

5. Фінансово-біржові інструменти управління ризиками

- **Форвардні контракти:** Фіксація ціни продажу майбутнього врожаю ще до початку або під час посівної кампанії.
- **Ф'ючерсні та опціонні угоди:** Використання товарних бірж для хеджування ризиків падіння цін на зернові та олійні культури.
- **Контрактація під ресурси:** Укладання товарних кредитів та бартерних угод з постачальниками МТР під заставу майбутнього врожаю.
- **Диверсифікація каналів збуту:** Розподіл обсягів продажу між трейдерами, локальними переробниками та власним експортом.

6. Диверсифікація як чинник фінансової стійкості

- **Структура посівних площ:** Вирощування культур з різним рівнем рентабельності та строками реалізації (озимі, ярі, технічні, нішеві).
- **Впровадження нішевих культур:** Включення до сівозміни високомаржинальних культур (нут, сочевиця, гірчиця, коріандр).
- **Переробка на місці (додана вартість):** Перехід від експорту сировини до виробництва борошна, олії, комбікормів та біопалива.
- **Поєднання галузей:** Розвиток тваринництва або відновлюваної енергетики (біогаз) для згладжування сезонних коливань доходу.

7. Управління витратами (Cost Management) та точні технології

- **Бюджетування та контролінг:** Жорсткий облік витрат у розрізі кожного поля, технологічної операції та культури.
- **Точне землеробство для економії:** Диференційоване внесення добрив та ЗЗР зменшує перевитрату ресурсів на 15–25%.
- **Оптимізація машино-тракторного парку:** Використання енергонасиченої техніки, телеметрії та GPS-моніторингу для контролю витрат пального.
- **Управління оборотним капіталом:** Розрахунок точки беззбитковості (Break-even point) та запобігання касовим розривам.

8. Державна підтримка, кредитування та агрострахування

- **Пільгове кредитування:** Залучення державних та міжнародних програм субсидування відсоткових ставок (наприклад, «5-7-9%»).
- **Грантові програми:** Використання безповоротних грантів на розвиток переробки, тепличних господарств та зрошення.
- **Страхування фінансових ризиків:** Поєднання страхування майбутнього врожаю від природних лих із страхуванням від втрати доходу.
- **Державні закупівлі:** Участь у програмах товарних інтервенцій та державних матеріальних резервів.

9. Висновки та стратегічні пріоритети

- **Комплексний характер:** Економічні ризики є результатом дії ринкових, фінансових та логістичних чинників.
- **Фінансова дисципліна:** Управління економічними ризиками вимагає точного управлінського обліку, бюджетування та контролю ROI.
- **Гнучкість та адаптивність:** Поєднання форвардного продажу, диверсифікації та глибокої переробки гарантує маржинальність.
- **Синергія з агротехнікою:** Застосування технологій точного землеробства є головним важелем зниження собівартості продукції.